

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. В Україні, як і в усьому світі, корупцію віднесено до головних політичних, економічних і соціальних проблем. Вона визнана одним із найзагрозливіших явищ сучасності, що здатне мотивувати позанормативну діяльність органів державного управління, гальмувати економічний розвиток, нести загрозу багатьом елементам конституційного та суспільного ладу, а також національній безпеці держави. Корупція підриває засади демократичного устрою, довіру до влади, порушує принципи верховенства права, справедливості й рівності перед законом, відповідальності за вчинене діяння, чесної конкуренції, призводить до зростання тіньової економіки та падіння авторитету держави в міжнародному співтоваристві. За умови відсутності системної протидії корупції з боку держави та суспільства вона здатна до поширення та вкорінення в суспільних відносинах і в державній системі загалом [26, с. 150].

На сьогодні в Україні зафіксовано надзвичайно високий рівень корупції, визнаний не тільки вітчизняними і зарубіжними аналітиками, експертами, громадськими та міжнародними організаціями, але й навіть вітчизняними представниками вищих органів законодавчої та виконавчої влади. Про це свідчать результати дослідження міжнародної антикорупційної організації „Transparency International”, проведеного у 2012 р., де за рівнем корупції у світі Україна займає 144 місце з 176 досліджених держав. Для оцінки рейтингу України Transparency International використала вісім досліджень. Однаковий з Україною індекс, 26, отримали ще п'ять держав: Сирія, Республіка Конго, Центральнo-Африканська республіка, Камерун та Бангладеш. У рейтингу 2011 року Україна посідала 152 позицію зі 183 досліджених країн, проте це не свідчить про покращення результату, оскільки минулорічний індекс України був вищим – 27 балів (що свідчить про впевнений рух країни у зворотному напрямку). Тому ефективність методів боротьби з корупцією в процесі соціальної стабілізації та інституційного становлення Української держави набуває особливого значення, актуалізує потребу глибокого та комплексного їх дослідження.

Актуальність дослідження. Таким чином,

одним із найактуальніших питань сучасного розвитку України залишається нагальна необхідність посилення боротьби з корупцією та віднесення її до невід'ємної складової загальної і всеохоплюючої внутрішньої політики держави. В цьому контексті першочерговим завданням є розробка та наукове обґрунтування механізмів протидії корупції, невідкладне вивчення світового досвіду боротьби з корупцією, на предмет можливості застосування позитивних практик у цій сфері до українських реалій, а відтак вдосконалення державної антикорупційної політики.

Під антикорупційною політикою, зазвичай, розуміють розробку та здійснення послідовних дій держави (та суспільства) щодо профілактики та зменшення негативного впливу корупції, а також щодо усунення причин і умов, що сприяють її виникненню [26, с. 150].

Аналіз останніх публікацій. Питання проблем та перспектив антикорупційної політики держави досліджують багато вітчизняних і зарубіжних вчених, як от: О. Маркеєва, О. Радіца, А. Брунетті, Б. Ведер, Д. Гольм, А. Дарешвар, М. Дайлами, Р. Клітгаард, В. Томас та ін. Проте потрібно зазначити, що питанню можливості імплементації у відчизняну економічну систему, ефективних (як засвідчує міжнародний досвід) антикорупційних практик приділяється недостатня увага [26, с. 150].

Метою статті є окреслення перспективних напрямків протидії поширення корупції та мінімізації її проявів в контексті посилення державної антикорупційної політики.

Виклад основного матеріалу. За своїм змістом корупція не обов'язково прив'язана до окремого політичного режиму. Вона може траплятися у репресивних або демократичних режимах, в політичних системах, що їх очолюють і аристократична еліта, і народна влада, за поліархій (багатовладдя), відкритих для численних організованих груп інтересів, або в корпоративних системах, що забезпечують доступ до вироблення та реалізації політики тільки для певних, так званих функціональних груп. Корупція присутня, у будь-якій політичній системі, в якій укладаються відповідні угоди.

1 „Починаючи з 2012 р. бали ІСК (згідно з новою методологією) знаходяться у шкалі від 0 до 100 (= найнижчий рівень сприйняття корупції). Згідно з попередньою методологією (що діяла до 2011 р. включно) країни ранжувалися по шкалі від 0 („надзвичайно корумповані”) до 10 („дуже чисті”).

Майже всі аналітичні праці, в межах яких було зроблено спроби визначити складний та багатогранний феномен корупції [12, с. 6; 19, с. 38], вказують на те, що не існує єдиного, універсального її визначення. Наведемо лише декілька з них: це зловживання державною владою в особистих інтересах; це дії, що відхиляються від норм поведінки державного службовця під впливом особистих інтересів; це спосіб подолання наслідків неефективного втручання держави у діяльність на ринку вільних економічних агентів [24, с. 67].

Але всі вони, на нашу думку, не є достатньо вичерпними та коректними, більш влучним є визначення корупції не як окремого явища, а дослідження корупційних взаємовідносин як поведінки індивіда, основною метою якого є максимізація корисності шляхом отримання невинного доходу за рахунок використання ресурсів, які не належать цьому індивіду, але перебувають у його розпорядженні [28, с. 318].

Маємо вказати на той факт, що антикорупційні заходи в зарубіжних країнах у переважній більшості схожі між собою. Це пояснюється й процесами інтеграції законодавства, узгодженням та координацією заходів протидії правопорушенням з ознаками корупції, й обміном досвіду запровадження антикорупційних заходів. Більшою мірою це стосується країн-членів Євросоюзу (проте заходи кожної з країн мають свої особливості).

Вивчення антикорупційного законодавства зарубіжних країн є актуальне з огляду на проголошення подальшого курсу розвитку України в напрямі європейської інтеграції. Розглянутий зарубіжний досвід [31, с. 225] дає підстави стверджувати, що для формування успішної антикорупційної політики в системі державного управління (рис. 1) існує потреба виокремити такі основні елементи:

Перший елемент – це підвищення підзвітності з боку політичного керівництва. Під політичною підзвітністю розуміють обмеження, що запроваджуються для посадових осіб організаціями і установами, які мають право вживати санкції стосовно них, що дає змогу відстежувати дії, рішення і особисті інтереси посадових осіб. Прозорість на основі жорсткого суспільного контролю є одним з найефективніших засобів нагляду за посадовими особами.

Другий елемент – укріплення інституціональних обмежень, тобто розмежування владних повноважень і створення перехресних обов'язків з нагляду між державними установами на основі неупередженого й незалежного суду.

Третій елемент – розвиток громадянського суспільства з встановленням тісного діалогу між державою і суспільством. Без залучення громадськості не можна приборкати корупцію, оскільки на нижчих

рівнях управління корупція мало чутлива до владних імпульсів, які йдуть згори. Тому, реалізуючи програму боротьби з корупцією, влада має активно залучати до цього широкі суспільні верстви, а також засоби масової інформації.

Четвертий елемент – відкритість ЗМІ. Вільні ЗМІ роблять важливий внесок у боротьбу з корупцією, розкриваючи і піддаючи розголосу посадові зловживання і висвітлюючи антикорупційну програму.

П'ятий елемент – конкурентний приватний сектор. Створення конкурентного приватного сектору слугуватиме фундаментом для створення несировинного сектору економіки, даючи змогу динамічніше розвиватися малому та середньому бізнесу без ризику бути „задавленими” великими корпораціями і корупційними перепонами.

Спеціальні заходи стосовно боротьби з корупцією мають розроблятися індивідуально для різних підрозділів, сфер діяльності, котрі вважаються найбільш уразливими. Тобто спеціальні заходи мають вживатися не окремо, а в сполученні з загальними заходами або як доповнення до них. Таким чином, одні рекомендації придатні для кількох цільових галузей, а інші (надто спеціалізовані) можуть бути застосовані лише в обмежених галузях.

У зв'язку з цим, цілком очевидно, що для успішного проведення антикорупційної політики державі також необхідна „приладова панель”, яка давала б правильні орієнтири у здійсненні політики мінімізації корупції.

Тому актуальним питанням є розробка дієвої та ефективної офіційної методика здійснення постійного моніторингу корупційних явищ, яка повинна дати можливість визначати рівень корупції в країні загалом або в окремо взятому її секторі. Під час розробки методики оцінки важливо застосовувати системний підхід до виявлення передумов і чинників, структурної побудови, цільової функції і сутнісних характеристик корупції. Отримати об'єктивну, максимально наближену до дійсності інформацію про ступінь поширеності корупції в органах влади можливо лише за умов поєднання всіх доступних методів її збору та коректного, теоретично обґрунтованого тлумачення отриманих результатів. Лише зважене використання різних методів моніторингу корупції є ефективним та дієвим засобом діагностування корупції, а наявність достовірної, детальної та своєчасної інформації про корупцію дасть змогу вжити ефективні запобіжні заходи, проаналізувати її соціально-економічні наслідки та зменшити її згубний вплив.

Загалом робота методологічного характеру щодо формування антикорупційної політики, має в обов'язковому порядку враховувати міжнародний досвід

Рис. 1. Модель системної концепції запобігання корупції

щодо ефективності тих чи інших програм, спрямованих на мінімізацію корупції (табл. 1)

Серед успішних антикорупційних програм, що мали успіх, в контексті міжнародного досвіду варто виділити створення так званих „Антикорупційних агенств”. Низка досліджень [4; 11; 12] доводить, що антикорупційні агентства мали успіх в Чилі, Гонконгу, Новому Південному Уейлсі, Австралії, Сінгапурі та інших країнах.

Президент України В. Янукович, з часу свого обрання, відразу заявив про намір рішуче боротись з корупцією. Підтвердження цього було створення відповідним указом № 890/2011 від 1 вересня 2011 р.

Національного антикорупційного комітету. Проте, як відзначає низка аналітиків [27, с. 2], на сьогоднішній день Національний антикорупційний комітет, котрий діє лише як дорадчий орган при Президентові України, не має нічого спільного із жодною функціонуючою антикорупційною організацією. Наголошується, що йому бракує прозорості, зв'язного визначення завдань, підзвітності та чітко встановлених, скоординованих і розмежованих з відповідними органами повноважень законного примусу.

Проте очевидно, що жодна стратегія реформування не є досконалою, у процесі впровадження реформ зазвичай виникають певні проблеми (коли до-

Емпіричні дані по відібраним антикорупційним програмам

Програма	Емпіричні дані
Антикорупційні агентства	Антикорупційні агентства мали успіх в Чилі, Гонконгу, Новому Південному Уейлсі, Австралії та Сінгапурі (Д. Аллан; Д. Кларк; Д. Гольм; Р. Клітгаард; Ф. Сегал; Світовий Банк). Проте, Д. Кауфманн у своєму дослідженні дійшов висновку, що здебільшого „чиновники країн, що розвиваються, не розглядають цей приклад, як ефективний антикорупційний інструмент для країн з ендемічною корупцією”.
Вивчення точки зору суспільства	Вивчення точки зору суспільства слугує корисним інструментом для чіткого розуміння сприйняття розмаху тих чи інших явищ (зокрема корупції). Міжнародні дослідження, такі як ті, що були проведені Transparency International, виділяють країни, де корупція вважається ендемічним явищем.
Збільшення заробітних плат для службовців державного сектору	В. Рійкегем та Б. Ведер не вбачають короткостроковий вплив (оскільки дохід від хабарів буде більший за загальний дохід). Т. Гургур та А. Шах вбачають хоч і незначний, але негативний вплив. Досвід такої програми в Пакистані для сектору лісництва став тому підтвердженням. В корумпованих суспільствах державні посади часто купуються за рахунок позик, отриманих від сім'ї чи друзів. Тому підвищення заробітної плати для службовців державного сектору тягне за собою лише підвищення вартості такої „покупки” та подальші зусилля корумпованого характеру, спрямовані на виплату вказаної позички. Д. Трейсман та А. Свомі та ін. не вбачають жодного зв'язку..
Скорочення розміру державного сектору	В. Танзі та Г. Даваоді, Д. Ла Поламбара, Р. Ла Порте та ін. вважають, що зменшення розміру державного сектору призводить до скорочення обсягів корупції.
Незалежність ЗМІ	Згідно з дослідженням А. Брунетті та Б. Ведер, свобода преси негативно корелює із рівнем корупції. Проте у праці Р. Рейника та Я. Свенсона наводиться такий „чистий експеримент” у сфері шкільної реформи в Уганді. Було з'ясовано, що кошти федеральних бюджетів розкрадалися на локальному рівні, поки газети не повідомили батьків про їх право на доступ до бюджетних ресурсів (корупція суттєво знизилась, особливо у регіонах, де продавалась найбільша кількість газет).
Незалежність судів	А. Адес та Р. Ді Телла, Р. Гоель та М. Нельсон та Т. Гургур та А. Шах, аргументовано доводять, що незалежність судів скорочує рівень корупції.
Участь громадськості	Участь громадськості призводить до скорочення корупції, як вже було підтверджено Д.Кауфманном та Д.Саш та Т.Гургур та А.Шах.
Децентралізація	Д. Хезер та А. Шах, Т. Гургур та А. Шах та Р. Фісман та Р. Гатті вважають, що існує негативний взаємозв'язок між децентралізацією та корупцією.

*Складено на основі: Huther J., Shah A. Anti-Corruption Policies and Program / J. Huther, A. Shah. – The World Bank, WPS №2501, 2000. – р.7; Якість економічного зростання: Пер з англ. / В. Томас, М. Дайламі, А. Дарешвар та ін.; Наук. ред. пер. О. Кілієвич. – К. : Видавництво Соломії Павличко „Основи”, 2002. – 350 с.

даткова діагностика привертає увагу до нових обставин), – і тоді виникає об'єктивна потреба у переосмисленні, а іноді, – у зміні концептуального підходу, щодо функцій та інструментарію їх досягнення відповідними інституціями.

Тому в контексті поставки завдання є доцільним розглянути міжнародний досвід створення ефективних антикорупційних бюро (агентств), які відповідно виправдали покладені на них сподівання щодо прова-

дження роботи з викорінення та / або мінімізації корупції в суспільному секторі економіки [26, с. 3].

Ми розглянемо три різні форми антикорупційних організацій, використовуючи класифікацію, надану Світовим банком у 2004 році. Перша – це універсальна / слідча модель, коли агентство в першу чергу зосереджується на слідстві та обвинуваченні. Така організація зазвичай звітує безпосередньо виконавчій гілці влади. Друга модель – парламентська, за якою

організація звітує ряду парламентських комітетів і діє з позиції попередження корупції. Третій варіант – це мультиорганізаційна модель, коли обов'язки боротьби з корупцією розділені між кількома партнерськими організаціями.

Універсальна / слідча модель вперше була застосована у Сінгапурі й Гонконзі. Незалежна комісія по боротьбі з корупцією Гонконгу (НКБК) та Сінгапурський комітет розслідування фактів корупції відрізняються в основному в питаннях масштабу і бюджету – перша утримує більше тисячі працівників із повною зайнятістю, а в останнього їх менше сотні. Ця модель, в першу чергу, полягає у засобі стримування шляхом поєднання широких прав поліції і суворого покарання, такого як тривале ув'язнення та величезні штрафи. За результатами розслідувань організації, створеної за такою моделлю, мають право вживати дуже суворих заходів, наприклад, надавати дозвіл на конфіскацію майна та анулювати паспорти тих, хто всього лише знаходиться під слідством і кому ще офіційно не висунули обвинувачення. Хоча такий підхід є дуже ефективним, його не доцільно застосувати в Україні. Занадто багато влади сконцентровано в руках виконавчої гілки, і широта повноважень такого агентства була б нестерпною для української громадськості, не говорячи вже про громадські організації чи міжнародні об'єднання. Формування громадської довіри – основа успіху антикорупційного агентства, і такий „безжальний” підхід не був би практичним і дуже вже нагадував би повернення у радянські часи.

Мультиорганізаційна модель – типова для Сполучених Штатів, де обов'язки боротьби з корупцією розділені між Управлінням державної етики США і Міністерством юстиції. Перше відповідає за інформування держслужбовців і урядовців про можливі порушення етики, а друге займається обвинуваченням, якщо чиновники не дотримуються попереджень. Чіткий розподіл повноважень та контролю системи з'явився в результаті кількох унікальних подій в історії Америки, і спроби повторити його в таких різних країнах, як Індія, Аргентина чи Уганда, не увінчалися успіхом. Просто немає достатньо часу для того, щоб ця система розвинулася органічно.

Парламентська модель, має відношення до організації, які, в першу чергу, знаходяться під контролем одного чи більше парламентських комітетів. Оскільки вони не належать до виконавчої гілки влади, тож, зазвичай, використовують підхід попередження корупції. Первинне парламентарне антикорупційне агентство, Незалежну комісію по боротьбі з корупцією Нового Південного Уельсу, Австралія (НКБК), було створено за шаблоном Гонконгської „тезки”, проте керувалася

вона іншим принципом: саме запобігання корупції, а не її покарання, є найкращим рішенням. Більше того, регулярно інформуючи громадськість про проведену роботу, друкуючи звіти про свою діяльність, строго притримуючись поставлених цілей, НКБК Нового Південного Уельсу поступово отримав велику прихильність громадськості – процес, який необхідно пройти будь-якому новому антикорупційному органу в Україні, оскільки рівень довіри суспільства до державних структур наразі досить низький.

На нашу думку, парламентська модель – найкращий приклад для наслідування в Україні. Фактично, Україна не стане першою пострадянською країною, хто застосовуватиме парламентську модель антикорупційного агентства, оскільки в Латвії ще з 2002 року функціонує Бюро по запобіганню і боротьбі з корупцією (БЗБК). Хоча технічно БЗБК звітує прем'єр-міністру, модель діяльності бюро більше схожа на НКБК Нового Південного Уельсу, ніж на її гонконгський аналог. Корупція вищих ешелонів влади наштовхнула БЗБК на думку, що інформування має стати основним компонентом їх роботи, і тільки в 2009 році вони провели 47 семінарів, із яких 77% стосувалися чиновників загальнодержавного та місцевого рівня. Бюро так регулярно доповідає парламенту про свою діяльність і публікує таку велику кількість інформації, що у звіті про систему національної інтеграції Transparency International від 2011 року його назвали „найбільш прозорим правоохоронним органом Латвії і однією з найбільш відкритих громадських організацій у державі загалом” [26, с. 3]. Наявність БЗБК ввело внутрішні норми стосовно захисту осіб, що проводять службові розслідування, якщо законодавство не спрацьовує.

Композиція з двох останніх підходів, слугувати-ме ідеальною моделлю для будь-якої потенційної державної антикорупційної організації в Україні, оскільки органи, що належать до виконавчої гілки, так чи інакше зосереджують владу в руках президента або прем'єр-міністра, навіть якщо припустити, що вони її ніколи не використовуватимуть для політичних репресій.

Окрім того, що орган має прямо підпорядковуватися Верховній Раді, його пріоритетом повинно стати інформування громадян і чиновників. Підтримуючи зв'язок із громадськістю, така організація зможе відійти від попередніх провальних антикорупційних спроб минулих урядів. Це буде сигналом того, що вперше питання боротьби з корупцією сприймають всерйоз, і що це не „плацебо” для заспокоєння міжнародного тиску.

Окрім того, інформування може бути лише однією з функцій агентства. Врешті-решт, якщо навіть

найкращі запобіжні заходи не подіють, тоді організація має стати сильною слідчою інстанцією. Для цього потрібно, щоб нове законодавство України чіткіше роз'яснило закон по боротьбі з корупцією і обмежило права Верховної Ради і президентського апарату на урізання та цензуру діяльності органу. Фактично, не складно припустити, що будь-яке антикорупційне агентство у своїй діяльності буде протистояти іншим урядовим організаціям у державі з рівнем корупції, як в Україні. За період існування латвійського БЗБК конфлікти між прем'єр-міністром і бюро відбувалися дуже часто. Хоча це і перешкоджало роботі організації, проте слугувало хорошим знаком для подальшої ефективної діяльності, і подібна ситуація в Україні буде дуже корисною для поточного стану речей.

Україні потрібні державні антикорупційні організації, що самі по собі є прозорими, відкритими і відповідальними. Такий орган має звітувати перед людьми і перед їх представниками у Верховній Раді, а не лише перед виконавчою гілкою влади. Агентство має виступати повчальним прикладом для урядовців, окрім активного інформування їх про найкращі стандарти і практики. Просто слідчої і обвинувачувальної діяльності недостатньо для того, щоб у повній мірі протистояти корупції в Україні. І на останок, організація повинна мати право належного втілення антикорупційного закону.

За роки незалежності України ухвалено чимало нормативних актів антикорупційного спрямування. Загальна їх кількість нараховує понад 100 законів України, указів і розпоряджень Президента України, постанов Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, галузевих нормативних актів. Однак усі вони приймалися в різний час, різними органами, в деяких випадках – безсистемно, без належного наукового обґрунтування, внаслідок чого і виникають колізії та протиріччя в їх застосуванні. Виникає необхідність в інвентаризації громіздкої правової бази, моніторингу якості вітчизняного антикорупційного законодавства та узгодження його з міжнародними стандартами права. Спроба створення базового антикорупційного закону продовжилася 7 квітня 2011 року прийняттям Верховною Радою Закону України „Про засади запобігання і протидії корупції в Україні”. Він став результатом доопрацювання пакету антикорупційних законів, приведення їх спірних норм у відповідність із Конституцією України з урахуванням пропозицій, висловлених Групою країн проти корупції Ради Європи, та застережень, викладених Конституційним Судом України, а також пропозицій експертів та представників громадськості.

Разом з тим, на думку експертів, він не містить важливих принципових позицій і лише на 30% дозво-

ляє виконати міжнародні зобов'язання України щодо переслідування корупції. Наприклад, у новому законопроекті відсутні норми про обов'язкове декларування доходів і витрат усіма близькими та родичами державних службовців, проведення спеціальних перевірок щодо близьких осіб високопосадовців, норми, що регулюють конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом [26, с. 152].

Політика подолання корупції повинна бути позбавлена намагань запровадження і призначення надзвичайно великих розмірів покарання під кутом зору європейської практики (наприклад, тривале чи навіть довічне позбавлення волі). Невідворотність відповідальності і покарання за корупційні діяння є значно більш дієвим профілактичним заходом, ніж декларування у законі найсуворіших санкцій, які, проте, будуть вибірково застосовуватися на практиці проти опонентів. Акцент при покаранні слід робити не на позбавленні волі, а на стягненні великих штрафів і довічній забороні винним особам обіймати посади публічних службовців.

Таким чином, з урахуванням вищезазначеного, можна зробити наступні висновки:

- складність вирішення проблеми ефективної реалізації антикорупційної політики в науково-теоретичному вимірі зумовлена її багатогранністю та недостатньою розробленістю теоретико-методологічної основи антикорупційної політики, зокрема браком вироблення та здійснення цільових антикорупційних заходів; відсутністю критеріїв оцінки ефективності антикорупційних заходів; недостатнім вивченням досвіду зарубіжних країн з низьким рівнем корупції; непереконливою обґрунтованістю сучасних антикорупційних стимулів, а відповідно неспроможністю їх протидіяти дедалі більшій витонченості корупційних проявів;

- як свідчить міжнародний досвід, в роботі з мінімізації корупції можна виокремити такі ефективні антикорупційні програми: створення антикорупційних агентств, скорочення розміру державного сектору, незалежність ЗМІ, незалежність судової системи, активна участь громадськості, економічний і соціальний розвиток загалом. Питання не в тому, що є першочерговим, – конкретні антикорупційні стратегії і загальні заходи перетворення нерозривно пов'язані й підсилюють один одного;

- провідним принципом всієї антикорупційної політики має бути постійне підвищення ризиків, ціни втрат і рівнів нестабільності для залучених в корупцію державних посадових осіб, представників бізнесу і громадян. Інакше корупція сприйматиметься у суспільстві як мало ризикова і високоприбуткова діяльність у тому сенсі, що саме корупційні відносини дають змогу надійно і швидко розв'язувати проблеми.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо по-перше: у доцільності розробки офіційної методики моніторингу виміру корупційних явищ в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, оскільки, ефективна антикорупційна політика кожної держави, яку потрібно розглядати як систему відповідних впливів (дій), неможлива без глибокого та послідовного наукового забезпечення, насамперед без істинної оцінки поширення корупції; по-друге, у детальній розробці та затвердженні нової концептуальної основи функціонування Національного антикорупційного комітету.

Література

1. **Ades A.** The Causes and Consequences of Corruption / A. Ades, R. Di Tella. – A Review of Recent Empirical Contributions, Institute of Development Studies, №27, 1996. – P. 6 – 12.
2. **Brunetti A.** A Free Press is Bad News for Corruption / A. Brunetti, B. Weder. – Journal of Public Economics 87, 2003. – P. 1801 – 1824.
3. **Clark D.** A community relations approach to corruption: the case of Hong Kong / D. Clark. – Corruption and Reform, № 2, 1987. – P. 135 – 257.
4. **Doig A.** Good government and sustainable anti-corruption strategies: A role for independent anti-corruption agencies? / A. Doig. – Public Administration and Development, Vol. 15, Issue 2, 1995. – P. 151 – 165.
5. **Fishman R.** Decentralization and corruption: Evidence across countries / R. Fishman, R. Gatti. – World Bank Policy Research Working Paper, № 2290, 2000.
6. **Goel R. K.** Corruption and government size: a disaggregated analysis / R. K. Goel, M. A. Nelson. – Public Choice, 97, 1998. – P. 107 – 120.
7. **Gurgur T.** Localization and Corruption: Panacea or a Pandora's Box / T. Gurgur, S. Anwar. – Paper presented at the International Monetary Fund Conference on Fiscal Decentralization, 21 November, Washington, DC, 2000.
8. **Gurgur T.** Major Causes of Corruption / T. Gurgur, S. Anwar. – WPS № 2054, World Bank, Washington, DC, 1999.
9. **Holm J. D.** Curbing Corruption Through Democratic Accountability: Lessons from Botswana / J. D. Holm. – Corruption and Development in Africa: Lessons from Country Case Studies, Basingstoke, 2000. – P. 288.
10. **Huther J.** Applying a simple measure of good governance to the debate on fiscal decentralization / J. Huther, S. Anwar. – Policy Research WPS № 1894, The World Bank, 1998.
11. **Huther J.** Anti-corruption policies and programs : a framework for evaluation / J. Huther, A. Shah. – Policy Research Working Paper, Series 2501, The World Bank, 2000. – 24 p.
12. **Johnston M.** Fighting Systemic Corruption: Social Foundations for Institutional Reform / M. Johnston. – N-Y : Department of Political Science Colgate University Hamilton, 1997. – 34 p.
13. **Kaufmann D.** Determinants of Corruption / D. Kaufmann, J. Sachs. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1998.
14. **Kaufmann D.** Corruption: Some Myths and Facts / D. Kaufmann. – Foreign Policy (Summer), 1997. – P. 114 – 131.
15. **Klitgaard R.** International Cooperation Against Corruption / R. Klitgaard. – Finance & Development, March, 1998. – P. 3 – 6.
16. **La Palombara J.** The Structural aspects of corruption / J. La Palombara. – Institute for Constitutional and Legislative Policy, Social Research, LXI, Budapest, 1994. – P. 325 – 350.
17. **La Porta, R.** The quality of government / R. La Porta, F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer, R.W. Vishny. – The Journal of Law, Economics, and Organization, 15 (1), 1999. – P. 222 – 279.
18. **Reinikka R.** Fighting Corruption to Improve Schooling: Evidence from a Newspaper Campaign in Uganda / R. Reinikka, J. Swenson // Journal of the European Economic Association. – 2005. – Vol. 3. – № 2 – 3. – P. 259 – 267.
19. **Sajo A.** Corruption, Clientelism, and the Future of the Constitutional State in Eastern Europe / Sajo A. – East European Constitutional Review, Vol. 7, № 2, 1998. – P. 37 – 48.
20. **Swamy A.** Gender and corruption / A. Swamy, S. Knack, Y. Lee, O. Azfar. – Journal of Development Economics, 64, 2001. – P. 25 – 55.
21. **Tanzi V.** Corruption, public investment and growth / V. Tanzi, H. Davoodi. – In The welfare state, public investment and growth, Chap. 11, 1998.
22. **Treisman D.** Decentralization and Corruption: Why are Federal States Perceived to be More Corrupt / D. Treisman. – Paper prepared for the presentation at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Atlanta, University of California, Los Angeles, 1999.
23. **Van Rijckeghem C.** Corruption and the Role of Temptation: Do Low Wages in the Civil Service Cause Corruption? / C. Van Rijckeghem, B. Weder. – IMF Working Paper 97/7, 1997.
24. **Верстюк С.** Корупція: визначення, причини появи, вплив на економіку / С. Верстюк // Економіка України. – 2001. – № 3. – С. 66 – 75.
25. **Визначення** корупційних ризиків за запобігання їм у діяльності органів ДПС України: проблеми теорії та практики : монографія / В. В. Лисенко, П. І. Заруба, С. І. Федчук, О. С. Задорожний, О. М. Москаленко, В. І. Борисов, В. Я. Настюк, О. В. Сердюк. – К. : Алерта, 2010. – 224 с.
26. **Маркеєва О. Д.** Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи / О. Д. Маркеєва. – Стратегічні пріоритети : науково-аналітичний щокварт. зб. – 2011. – № 2 (19). – С. 150 – 155.
27. **Майкл Р.** Визначення моделі антикорупційного агенства для України / Р. Майкл. – Transparency International Україна, 2012. – 5 с.
28. **Радіца О. А.** Теоретичні основи економічної мотивації корупційних проявів як загроза конкурентному розвитку економіки України / О. А. Радіца // Проблемы развития внешнеэкономических связей и

привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сборник научных трудов. – 2013. – Ч.1. – С. 318 – 321. 29. **Смирнов Н. В.** Методы оценки коррупции и антикоррупционной политики в регионах России : автореф. дисс. на соискание уч. степ. к.э.н. : спец. 08.00.05 / Н. В. Смирнов. – М., 2008. – 29 с. 30. **Терещенко И. А.** Личность, общество, государство в контексте проблемы борьбы с коррупцией / И. А. Терещенко // Власть. – 2009. – № 3. – С. 88 – 92. 31. **Якість економічного зростання** : пер з англ. / В. Томас, М. Дайламі, А. Дарешвар та ін. ; наук. ред. пер. О. Кілієвич. – К. : Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2002. – 350 с.

Івашук Ю. П. Концептуальні засади розвитку державної антикорупційної політики

Данна стаття присвячена державній антикорупційній політиці як механізму мінімізації корупції в економічній системі. Зокрема, з метою вироблення успішної концепції стратегії з попередження корупції виокремлені складові з боротьби з корупцією, а також здійснена систематизація емпіричних даних по окремим антикорупційним програмам, що можуть мати важливе значення для вироблення дієвої антикорупційної політики в Україні.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, антикорупційні програми, антикорупційні агенства.

Івашук Ю. П. Концептуальные основы развития государственной антикоррупционной политики

Данная статья посвящена государственной антикоррупционной политике как механизма минимизации коррупции в экономической системе. В частности с целью выработки успешной концепции стратегии по предупреждению коррупции выделены составляющие по борьбе с коррупцией, а также осуществлена систематизация эмпирических данных по отдельным антикоррупционным программам, которые могут иметь важное значение для выработки действенной антикоррупционной политики в Украине.

Ключевые слова: коррупция, антикоррупционная политика, антикоррупционные программы, антикоррупционные агентства.

Ivashuk Yu. P. Development of the State Anti-Corruption Policy

Present article is devoted to a state anti-corruption policy as being a part of minimizing corruption in an economic system. In particular, it is aimed to develop successive strategy to prevent corruption emphasizing components of fight against corruption as well as systemizing empirical data on separate anti-corruption programs, which can be of great value in developing field anti-corruption policy in Ukraine .

Key words: Corruption, anti-corruption policy, anti-corruption programs, anti-corruption agencies.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2013

Прийнято до друку 30.08.2013